

اعلام انقراض سلسله قاجار؛ (نهم آبان 1304)

مظفر شاهدي

کودتايي که با پشتيباني بلاترديد انگليسيان در سوم اسفند 1299 در ايران به وقوع پيوست، در روندی تدریجی، ولی مداوم موجبات و مقدمات پایان کار قاجارها را فراهم آورد. با قدرتیابی و صعود رضاخان سردار سپه و عامل نظامی کودتا بر پست نخست وزیری که با ایجاد رعب و خفقان مضاعفی نیز توأم بود، آگاهان به امور در همان زمان حیات سیاسی قاجارها را پایان یافته تلقی کردند. مجلس پنجم شورای ملی نیز به رغم حضور اقلیتی مستقل تحت کنترل رضاخان قرار گرفت و به ویژه شهرپایانی مخوف او اکثریت نمایندگان مجلس را به حمایت از رضاخان و ادار ساخت و بدین ترتیب نمایندگان راه یافته به مجلس عمدتاً بر اثر تهدید و تطمیع آماده شدند تا با تصویب قانونی انقراض سلسله قاجاریه، صعود رضاخان به سلطنت را اعلام کنند. این فرصت بدفرجام در روز 9 آبان 1304 روی داد و ماده واحده ای با رأی موافق 80 نماینده (از 85 نماینده حاضر در جلسه) و با کارگردانی افرادی چون سیدمحمد تدین نایب رئیس موقت مجلس تصویب شد: "ماده واحده- مجلس شورای ملی. به نام سعادت ملت انقراض سلطنت قاجاریه را اعلام نموده و حکومت موقتی را در حدود قانون اساسی و قوانین موضوعه مملکتی به شخص آقا رضاخان پهلوی واگذار می نماید. تعیین تکلیف حکومت قطعی موکول به نظر مجلس مؤسسان است که برای تغییر مواد 36-37-38-40 متمم قانون اساسی تشکیل می شود."

پس از تصویب ماده واحده سیدمحمد تدین با گروهی دیگر از نمایندگان چاپلوسانه به حضور رضاخان رسیدند و به او تبریک گفتند و رضاشاه نیز ضمن ابراز امتنان و خوشوقتی طی بخشنامه ای موضوع انقراض قاجاریه صعودش به ریاست حکومت را که مقدمه سلطنتش بود، به اطلاع عموم مردم رسانیده، به دستور او محمدحسن میرزا ولیعهد بلافاصله از کشور اخراج گردید.

مأخذ:

حسین مکی. تاریخ بیست ساله ایران: انقراض قاجاریه و تشکیل سلسله دیکتاتوری پهلوی، جلد سوم، چاپ دوم، تهران، امیرکبیر، 1357